

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.234

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

FEATURES OF DISMISSING A PERSON FROM CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR THE FINANCING OF TERRORISM

Григор'єва М.С., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права № 1
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено розгляду суперечливих питань, що стосуються звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з терористичною діяльністю, а саме за фінансування тероризму. Встановлено передумови та підстави таких видів звільнення. Визначено значення та кримінально-правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з терористичною діяльністю.

Ключові слова: звільнення від кримінальної відповідальності, тероризм, терористичний акт, терористична діяльність, фінансування тероризму.

Статья посвящена рассмотрению спорных вопросов, которые касаются освобождения от уголовной ответственности за преступления, связанные с террористической деятельностью, а именно за финансирование терроризма. Установлены предпосылки и основания таких видов освобождения. Определены значение и уголовно-правовые последствия освобождения от уголовной ответственности за преступления, связанные с террористической деятельностью.

Ключевые слова: освобождение от уголовной ответственности, терроризм, террористический акт, финансирование терроризма.

The article is devoted to the consideration of controversial issues concerning the release of criminal liability for crimes connected with terrorist activities, namely, the financing of terrorism. The preconditions and grounds for such types of dismissal are established. The significance and criminal law consequences of exemption from criminal liability for crimes connected with terrorist activity are determined.

At the present stage of development of society one of the priority issues is counteraction to crime, which is a serious threat to the national security of our state. The main measure of the state response to the crime has always been the imposition of criminal liability. Taking into account global trends, it should be noted that an alternative to a criminal prosecution, namely, the release of criminal responsibility, is spreading in relation to certain categories of crimes and in the Criminal Code of Ukraine.

The urgency of the study is due to the fact that in modern legal science issues related to the release from criminal liability are rather problematic, and therefore require a full and consistent study. It matters right now, when the release from criminal responsibility is a manifestation of the general tendency of development of criminal legislation in the direction of mitigating responsibility for some crimes.

It is the existence in the Criminal Code of Ukraine of encouraging norms that the state is ready under certain conditions to give the person who has stalled the opportunity to correct. The development of modern criminal-law policy of the state, the instability of judicial practice, the imperfection of legislation, as well as the lack of scientifically substantiated conclusions and recommendations for the right user regarding the application of the relevant provisions of the Criminal Code of Ukraine create certain problems in practice. That is why the theoretical substantiation and development of issues related to the release from the criminal responsibility of a person for the financing of terrorism is timely and relevant. Despite this, insufficient attention has been given to the direct release of criminal responsibility for the financing of terrorism in the theory of criminal law. There are controversial issues that need to be resolved.

The purpose of the article is to consider the features of exemption from criminal liability of a person for crimes in the field of terrorist activity, for example, exemption from criminal liability for the financing of terrorism.

In the criminal-law literature, when considering the issues related to the release of criminal liability, the term "grounds", "conditions" and "preconditions" are often used to relieve such responsibility. At the same time, different authors put different meaning in the content of the above concepts: some of them are completely identical, and some of them contrasted. However, the only approach to the issue is criminal law not only for the institution to be exempted from criminal liability, but for criminal law as a whole.

Most criminologists believe that the grounds for any exemption from criminal liability are in the criminal act itself or in the person who committed it, either in both, and in the other at the same time. It seems that in order to determine the preconditions, the grounds for exemption from criminal liability in connection with the financing of terrorism, it is expedient to consider them taking into account the conclusions about the legal relationship that arise in such a release. It is obvious that criminal-legal relations arise from the moment a person committed a crime, namely, the financing of terrorism. In such legal relations, the state is obliged only to impose on a person criminal liability, and not to be released from it. In order for the state to incur an obligation to release a person from criminal responsibility, it is necessary to carry out certain actions of this person already after it has been executed the crime. It follows from this that the crime itself can not be the basis for exemption from criminal liability. The commission of such a crime is only a prerequisite for recognizing the legal fact of further positive post-criminal acts of the perpetrator.

Key words: exemption from criminal responsibility, terrorism, act of terrorism, financing of terrorism.

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних питань є протидія злочинності, що є серйозною загрозою національній безпеці нашої держави. Основним заходом державного реагування на вчинений злочин завжди було покладення на особу кримінальної відповідальності. Враховуючи світові тенденції, слід зауважити, що альтернативний кримінальному переслідуванню захід, а саме звільнення від кримінальної відповідальності, набуває поширення щодо окремих ка-

тегорій злочинів і в Кримінальному кодексі України (далі – КК України).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що в сучасній правовій науці питання, пов'язані зі звільненням від кримінальної відповідальності, мають досить проблемний характер, а тому вимагають повного та послідовного дослідження. Це має значення саме зараз, коли звільнення від кримінальної відповідальності є проявом загальної тенденції розвитку кримінального законодав-

ства у напрямі пом'якшення відповідальності за деякі злочини.

Саме існування в КК України заохочувальних норм свідчить про те, що держава готова за певних умов надавати людині, яка оступилася, можливість виправитися. Розвиток сучасної кримінально-правової політики держави, нестабільність судової практики, недосконалість законодавства, а також недостатність науково обґрунтованих висновків і рекомендацій для правокористувача з приводу застосування відповідних положень КК України створюють певні проблеми на практиці. Саме тому теоретичне обґрунтування і розробка питань, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності особи за фінансування тероризму, є своєчасним й актуальним.

Відомо, що окремі аспекти даної проблеми досліджувалися в роботах Х.Д. Алікперова, Ю.В. Бауліна, Б.Г. Віттенберга, В.М. Галкіна, Ю.В. Голика, Л.В. Головка, В.О. Єлеонського, О.О. Житного, І.Є. Звечаровського, С.Г. Келіної, В.М. Кудрявцева, О.С. Міхліна, А.В. Наумова, К.О. Панька, Р.А. Сабітова, О.В. Савкіна, В.С. Сверчкова, О.М. Чувільова, С.Д. Щерби та інших вчених. Незважаючи на це, безпосередньо звільненню від кримінальної відповідальності за фінансування тероризму в теорії кримінального права приділено недостатньо уваги. Залишаються спірні питання, що потребують вирішення.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути особливості звільнення від кримінальної відповідальності особи за злочини у сфері терористичної діяльності на прикладі звільнення від кримінальної відповідальності за фінансування тероризму.

Виклад основного матеріалу. У кримінально-правовій літературі під час розгляду проблем, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності, часто використовують поняття: «підстави», «умови» і «передумови» звільнення від такої відповідальності. При цьому різні автори вкладають різний сенс у зміст указаних понять: деякі їх повністю ототожнюють [6, с. 7; 2 с. 16], а деякі їх протиставляють [3, с. 77]. Проте єдиний підхід до вказаного питання має кримінально-правове значення не лише для інституту звільнення від кримінальної відповідальності, а й для кримінального права взагалі.

Більшість криміналістів поділяють точку зору С.Г. Келіної, згідно з якою підстави для будь-якого звільнення від кримінальної відповідальності знаходяться в самому злочинному діянні або в особі, яка його вчинила, або і в тому, і в іншому одночасно [7, с. 199].

Уявляється, що для визначення передумов, підстав звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з фінансуванням тероризму доцільно розглянути їх з урахуванням висновків про правовідносини, що виникають у разі такого звільнення. Очевидно, що кримінально-правові відносини виникають з моменту вчинення особою злочину, а саме фінансування тероризму. В таких правовідносинах держава зобов'язана тільки покласти на особу кримінальну відповідальність, а не звільняти від неї. Для того, щоб у держави виникло зобов'язання для звільнення особи від кримінальної відповідальності, необхідне здійснення цією особою певних дій уже після того, як нею був виконаний склад злочину. Із цього випливає, що сам злочин не може бути підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. Вчинення такого злочину є тільки передумовою для визнання юридичним фактом подальших позитивних післязлочинних дій особи, яка вчинила злочин. Іншими словами, вчинення особою злочину є передумовою для з'ясування питання про звільнення її від кримінальної відповідальності.

Таким чином, для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з фінансуванням тероризму необхідно встановити обов'язкову передумову звільнення [5, с. 35; 10 с. 48], а саме: вчинення цією особою фінансування тероризму. Таку передумову

звільнення особи від кримінальної відповідальності визначають у постанові Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2006 р. «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» як умову звільнення особи від кримінальної відповідальності, що є загальною умовою для всіх випадків звільнення особи, що передбачені в статтях 45, 46, 47, 48, 49, ч. 1 ст. 97, 106, 86, ст. 87 [9, с. 14]. Видається, що під час дослідження звільнення від кримінальної відповідальності слід виділяти передумову та підставу такого звільнення. Саме передумову, тому що передумовою слід називати «попередню умову існування, виникнення, діяння та іншого чого-небудь» [4, с. 909], (передумова – це саме те, що передє розглядуваному явищу, без наявності чого розглядуване явище не існуватиме тощо) [1, с. 72], а умовою – «вимоги, пропозиції, що висуваються однією зі сторін, які домовляються про що-небудь, а також при укладанні умови, договору» [4, с. 1506; 2 с. 16]. Підставою визнається «те головне, на чому базується, ґрунтується що-небудь» [4, с. 966].

Очевидно, підставою для звільнення від кримінальної відповідальності не може бути те, що є підставою для кримінальної відповідальності. За таким юридичним фактом, як вчинення злочину, настає інший юридичний факт, що змінює кримінально-правові відносини [8, с. 86]. Таким юридичним фактом є позитивна післязлочинна поведінка особи, а саме: добровільне до притягнення до кримінальної відповідальності повідомлення про терористичну діяльність, сприяння її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла. Із цього випливає, що позитивна суспільно корисна післязлочинна поведінка особи є обставиною, без якої звільнення від кримінальної відповідальності, відповідно до ст. 2585 КК, неможливе, тобто саме вона є підставою звільнення від кримінальної відповідальності.

Під час визначення передумов звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочинні діяння, передбачені ч. 1 ст. 2585 КК, необхідно враховувати два обмеження, що встановлені в ч. 4 ст. 2585 КК, а саме: 1) обмеження за колом осіб, які підлягають звільненню від кримінальної відповідальності (всі суб'єкти, крім організатора або керівника терористичної групи чи організації) та 2) обмеження щодо кола діянь, які можуть слугувати передумовою звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 258 КК.

Частина 1 ст. 2585 КК України передбачає сім видів злочинних діянь: 1) фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста; 2) фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи (організації); 3) дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення організації, підготовки чи вчинення терористичного акту; 4) фінансове чи матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту; 5) фінансове чи матеріальне забезпечення публічних закликів до вчинення терористичного акту;

6) фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчиненню терористичного акту; 7) фінансове чи матеріальне забезпечення створення терористичної групи.

Перше обмеження полягає в тому, що не підлягає звільненню від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 КК організатор і керівник злочинних діянь, передбачених ч. 1 ст. 2585 КК України.

Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК організатором злочину, передбаченого ч. 1 ст. 2585 КК, повинна визнаватися особа, яка фінансувала або матеріально забезпечувала окремого терориста чи терористичну групу або терористичну організацію чи керувала фінансовим або матеріальним забезпеченням організації, підготовки чи вчинення терористичного акту, а також особа, яка фінансувала чи матеріально забезпечувала втягнення інших осіб у вчинення терористичного акту, утворила зазначені злочинні об'єднання або

керувала ними, або забезпечувала фінансування, або організувала приховування злочинної діяльності терористичної групи чи терористичної організації. Зрозуміло, що законодавче визначення організатора злочину охоплює й поняття керівника терористичної групи або терористичної організації. Всі види злочинних діянь, передбачених у ч. 1 ст. 2585 КК, можуть вчинюватися й організаторами злочину, й керівниками зазначених злочинних об'єднань, і такими особами, які не є організаторами та керівниками.

Таким чином, з урахуванням першого обмеження передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 2585 КК, може слугувати вчинення нею хоча б одного із семи альтернативних злочинних діянь: 1) фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста; 2) фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи (організації); 3) дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення організації, підготовки чи вчинення терористичного акту; 4) фінансове чи матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту; 5) фінансове чи матеріальне забезпечення публічних закликів до вчинення терористичного акту; 6) фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчиненню терористичного акту; 7) фінансове чи матеріальне забезпечення створення терористичної групи.

Фінансове чи матеріальне забезпечення полягає в наданні фінансів, коштів, інших матеріальних засобів, зброї, транспорту, приміщень, відкриття рахунків тощо, тобто вчинення дій, що дають можливість реалізувати злочинне діяння. Фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста – це фактичне надання йому певних засобів, наприклад, вибухових, вогнепальних чи інших речовин або предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення, чи надання грошей для придбання таких предметів, що даватимуть можливість здійснити терористичний акт або полегшити його вчинення.

Згідно із Законом України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р., терористичною групою визнається група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів; терористична організація є стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, в межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів.

Таким чином, фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи чи терористичної організації – це здійснення певних конкретних дій матеріального характеру, що є необхідними і достатніми для існування цих об'єднань та здійснення ними злочинної діяльності у формі терористичного акту. Участь у терористичній групі чи організації – це членство в ній, входження, вступ до складу терористичної групи чи організації. Участь у терористичній групі чи організації є закінченим злочином з моменту дачі згоди на вступ до цієї організації. Брати участь у терористичній організації означає не лише фактично вступити до організації, а й надавати транспорт, приміщення, зброю, підшукувати об'єкти для нападу та забезпечувати матеріальну сторону таких дій тощо. Участь у такій групі чи організації, за загальним правилом, передбачає також можливість учинення в її складі окремих злочинів. Але відповідно до ч. 4 ст. 2585 КК участь у терористичній групі чи організації може бути передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності тільки у випадку, коли особа тільки стала членом такої групи чи організації і ще не вчинила в її складі жодного іншого злочину.

Фінансування чи інше матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту пов'язане безпосередньо зі здійсненням психічного впливу на особу з метою схилити її до вчинення терористичного акту, викликати в неї прагнення взяти участь у терористичному акті. Надан-

ня грошей, інших коштів, здійснення будь-яких дій матеріального характеру спрямовані на виникнення умислу в особи щодо вчинення терористичного акту або закріплення такого умислу. Такі дії можуть бути самостійними або такими, що супроводжуються обманом, шантажем, застосуванням насильства чи погрозою його застосування. Із цими діями тісно пов'язане й фінансування публічних закликів, тобто забезпечення матеріальної зацікавленості особи, яка публічно підбурює до вчинення терористичного злочину, а саме: звертається до широкого кола осіб із проханням, умовлянням, запрошенням, підкупом, вимогою вчинити терористичний акт.

Фінансування організації, підготовки чи вчинення терористичного акту пов'язане з витраченням коштів або наданням інших матеріальних ресурсів для забезпечення застосування зброї, вчинення вибухів, підпалів та інших небезпечних для життя чи здоров'я дій, обвалів, затоплення, руйнування будівель, доріг, засобів зв'язку, пошкодження систем життєдіяльності тощо.

Фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчинення терористичного акту чи створення терористичної групи (організації) може мати також організаційний характер і полягати в наданні коштів, фінансуванні матеріальної допомоги організатору чи керівнику зазначених злочинних об'єднань у процесі створення терористичної групи чи організації (наприклад, виконання доручення з підкупу та вербуванню членів зазначених злочинних об'єднань, грошова допомога у встановленні необхідних злочинних зв'язків тощо) або під час здійснення цими злочинними об'єднаннями своєї діяльності (наприклад, забезпечення матеріальної зацікавленості певних осіб для виконання доручення з організації приховування зброї, вибухівки, інструментів зв'язку, відкриття банківських рахунків, перерахування коштів під видом допомоги благодійної організації тощо).

Фінансове сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації передбачає створення необхідних умов для існування цих груп і здійснення ними злочинної діяльності. Воно може полягати в наданні коштів для розвідувального, правового, медичного, побутового, інформаційного забезпечення, для забезпечення особистої охорони організаторів та керівників терористичної групи чи терористичної організації, легалізації доходів, отриманих зазначеними об'єднаннями злочинним шляхом тощо.

Виходячи з другого обмеження встановленої вище передумови, особа підлягає кримінальній відповідальності за вчинені нею зазначені сім видів злочинних діянь, передбачених ч. 1 ст. 2585 КК, за умови, якщо в її діях немає складу іншого злочину. Обмеження, що містить ця норма відносно невчинення особою іншого злочину, стосується лише її діяльності щодо створення та злочинних дій терористичної групи чи терористичної організації. Іншими словами, обмежувальне тлумачення ч. 1 ст. 2585 призводить до висновку, що необхідною передумовою звільнення цієї особи від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 є невчинення нею в процесі створення терористичної групи чи терористичної організації, участі в ній чи в разі сприяння створенню або діяльності зазначених злочинних об'єднань будь-якого іншого злочину, тобто злочину, не передбаченого ч. 1 ст. 2585. І навпаки, вчинення такою особою в процесі здійснення злочинних діянь, передбачених ч. 1 ст. 2585, ще якогось іншого злочину (наприклад, викрадення зброї чи майна, угон автотранспорту тощо) виключає передумову звільнення цієї особи від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 КК України.

Підставою звільнення особи від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 2585 КК є така посткримінальна поведінка суб'єкта, що включає два обов'язкових елементи: 1) добровільне до притягнення до кримінальної відпові-

дальності повідомлення про відповідну терористичну діяльність, а саме: а) фінансове чи матеріальне забезпечення окремого терориста, або б) фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи (організації), або в) дії, вчинені з метою фінансового чи матеріального забезпечення організації, підготовки чи вчинення терористичного акту, або г) фінансове чи матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту, або д) фінансове чи матеріальне забезпечення публічних закликів до вчинення терористичного акту, або є) фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчиненню терористичного акту, або ж) фінансове чи матеріальне забезпечення створення терористичної групи; та 2) сприяння припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала, або вчиненню якого сприяла.

Перший елемент посткримінальної поведінки особи полягає в добровільному до притягнення до кримінальної відповідальності повідомленні про відповідну терористичну діяльність. Таке повідомлення може бути викладено в будь-якій формі та повинно містити повні відомості про всі вчинені цією особою зазначені вище злочинні діяння (наприклад, кількість коштів, яка дала можливість створити терористичну групу чи організацію, кому вони були передані, в якому вигляді, на які рахунки перераховувалися гроші, в якій кількості тощо). Приховування відомостей про вчинені злочинні діяння виключає можливість звільнення такої особи від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 КК.

Добровільним визнається таке повідомлення, яке особа зробила з власної волі, не обов'язково за власною ініціативою, з будь-яких мотивів і при усвідомленні можливості й надалі брати участь у фінансуванні терористичної групи чи терористичної організації або сприяти їх діяльності. Повідомлення, що було зроблене вимушено, виключає підставу звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 КК.

Адресатом такого добровільного повідомлення можуть бути правоохоронні органи, невичерпний перелік яких наведено в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. До правоохоронних віднесені органи прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки, військової служби правопорядку в Збройних Силах України, митних органів, охорони державного кордону, державної податкової служби, органів і установ виконання покарань, органів державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, що здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Добровільне повідомлення про вчинені особою злочинні діяння, передбачені ч. 1 ст. 2585, можна зробити іншому державному органу чи органу місцевого самоврядування, і зазначені органи та їх службові особи будуть зобов'язані передати зроблене повідомлення до відповідних правоохоронних органів.

Другий обов'язковий елемент посткримінальної поведінки особи включає в себе альтернативу, а саме: ця особа зобов'язана сприяти припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла.

Вочевидь, особа має сприяти і тому, й іншому разом, якщо вона володіє необхідною для цього інформацією і можливістю здійснювати певні вчинки. Але наявність другого елемента необхідної посткримінальної поведінки буде мати місце й у випадках, якщо особа сприяла лише одному із двох варіантів – тільки припиненню або тільки запобіганню, за відсутності у неї інформації про другий варіант.

Сприяння припиненню злочину, який вона фінансувала, – це надання такою особою відомостей відповідному правоохоронному органу, на підставі яких останній має реальну можливість забезпечити припинення фінансування, наприклад, існуючої терористичної групи чи орга-

нізації, які в теперішній час не здійснюють злочинну діяльність, або припинити їх злочинну діяльність на стадії готування до злочину чи замаху на вчинення злочину, або навіть припинити таку діяльність після вчинення злочину (наприклад, терористичного акту).

Сприяння запобіганню злочину, який вона фінансувала, – це надання такої інформації правоохоронним органам, що унеможливило в майбутньому здійснення злочинної діяльності, пов'язаної з фінансуванням тероризму. Також до запобігання злочину можна віднести дії, спрямовані на повідомлення щодо фінансування тих злочинів, які були вчинені іншими особами в процесі створення або в період існування та діяльності терористичної групи чи терористичної організації. Це стосується не лише вчинених чи підготовлюваних терористичних актів, а й інших злочинів, що були вчинені в зазначений час (наприклад, незаконне викрадення чи виготовлення вибухівки, підrobка документів, зловживання владою чи службовими повноваженнями тощо). Єдине обмеження стосується лише тих злочинів, які були вчинені саме у зв'язку з фінансуванням тероризму. Неповідомлення про інші злочини, які не мають зв'язку з фінансуванням тероризму, не виключає підстави для звільнення такої особи від кримінальної відповідальності у відповідності до ч. 4 ст. 2585 КК.

Особа, яка підлягає імперативному і безумовному звільненню від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 КК України – це суб'єкт зазначених вище семи злочинних діянь, тобто фізична, осудна особа, що досягла 14 років, яка, по-перше, не є організатором чи керівником терористичної групи (організації), і, по-друге, під час вчинення злочинних діянь, передбачених ч. 1 ст. 2585, не вчинила інших дій, що містили б склад іншого злочину. Таким чином, звільненню від кримінальної відповідальності на підставі ч. 4 ст. 2585 підлягає виконавець, підбурювач та пособник фінансування тероризму, терористичної групи чи організації за умови, що в процесі таких злочинних діянь зазначені суб'єкти не вчинили будь-якого іншого злочину.

Висновки. Отже, передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності за вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 2585 КК, є вчинення нею хоча б одного із семи альтернативних злочинних діянь: 1) фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста; 2) фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи (організації); 3) дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення організації, підготовки чи вчинення терористичного акту; 4) фінансове чи матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту; 5) фінансове чи матеріальне забезпечення публічних закликів до вчинення терористичного акту; 6) фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчиненню терористичного акту; 7) фінансове чи матеріальне забезпечення створення терористичної групи.

Підставою звільнення особи від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 2585 КК є така посткримінальна поведінка суб'єкта, що полягає в: 1) добровільному до притягнення до кримінальної відповідальності повідомленні про відповідну терористичну діяльність, а саме: фінансове чи матеріальне забезпечення окремого терориста або фінансове чи матеріальне забезпечення терористичної групи (організації), або фінансове чи матеріальне забезпечення організації, підготовки чи вчинення терористичного акту, або фінансове чи матеріальне забезпечення втягнення у вчинення терористичного акту, або фінансове чи матеріальне забезпечення публічних закликів до вчинення терористичного акту, або фінансове чи матеріальне забезпечення сприяння вчиненню терористичного акту, або фінансове чи матеріальне забезпечення створення терористичної групи; та 2) сприянні припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла.

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності за фінансування тероризму відноситься до імперативного звільнення від кримінальної відповідальності, при якому суд зобов'язаний за наявності зазначених передумов та підстав звільнити особу від кримінальної відпо-

відальності. Таке звільнення також має ознаки безумовного, тобто остаточного та безповоротного. При цьому звільнення не ставиться в залежність від подальшої поведінки особи після ухвалення рішення про її звільнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності. К.: Атіка, 2004.
2. Булейко А.О. Дискусійні питання визначення підстав та умов звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Кримінально-правове, кримінально-виконавче та кримінологічне забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина. Запоріжжя, 2016.
3. Виттенберг Г.Б. Совершенствование законодательства о наказании. Сов. государство и право. 1980. № 6.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
5. Голіна В.В. Злочинності – організовану протидію. Х.: Рубікон, 1998.
6. Дубинин Т.Т. Состав преступления и состав освобождения от уголовной ответственности. Уголовно-правовые и процессуальные проблемы реализации уголовной ответственности. Куйбышев: гос. ун-т, 1986.
7. Келина С.Г. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности. М: Наука, 1974.
8. Наден О.В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Х.: Право, 2003.
9. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 23 грудня 2005 р. Вісн. Верхов. Суду України. 2006. № 2.
10. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс К.: Атіка, 2001.

УДК 343.61:343.541

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ТИПОЛОГІЯ СЕРІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

CLASSIFICATION AND TYPOLOGY SERIAL CRIMES

Духніна А.В., студентка

*Навчально-науковий інститут права
Університету державної фіскальної служби України*

Стаття присвячена дослідженню актуальних теоретико-практичних питань кримінології щодо класифікації та типології серійних злочинів. За допомогою класифікації весь масив злочинів поділяється на групи (класи) злочинів, при цьому найбільш визнаною є класифікація серійних вбивць за фактором організованості. У кримінологічній науці розрізняють типологію та класифікацію. Відмінність понять полягає в тому, що типологія здійснює узагальнення сукупності типових для всіх або певних груп соціальних особливостей, тоді як класифікація розподіляє злочинців на групи за певними одиничними та індивідуальними ознаками.

Ключові слова: серійні злочини, класифікація злочинів, типологія злочинів, кримінально-правова кваліфікація, кримінологічне пізнання.

Статья посвящена исследованию актуальных теоретико-практических вопросов криминологии по классификации и типологии серийных преступлений. С помощью классификации весь массив преступлений делится на группы (классы) преступлений, при этом наиболее признанной является классификация серийных убийц по фактору организованности. В криминологической науке различают типологию и классификацию. Отличие понятий заключается в том, что типология осуществляет обобщение совокупности типичных для всех или определенных групп социальных особенностей, тогда как классификация распределяет преступников на группы по определенным единичным и индивидуальным признакам.

Ключевые слова: серийные преступления, классификация преступлений, типология преступлений, уголовно-правовая квалификация, криминологическое дознание.

Article is devoted to a research of topical theoretic-practical issues of criminology on classification and typology of serial crimes. By means of classification all array of crimes into groups (classes) of crimes, understand classification of crimes how distribution of crimes to certain categories, groups, types, according to the purposes by certain criteria are divided. The entity of classification is that it allows reducing an array of empirical data in certain classes for a further research. As a result, one or another sign, the development of certain recommendations for grouped elements, reduces the classification value to the study of an array of information about serial crimes in scientific and practical sources, further analysis, and group. We will note that the most recognized is classification of serial killers by an organization factor.

In criminological science, distinguish typology and classification. The difference of concepts is that the typology realizes generalization of set of social features, typical for all or certain groups, whereas classification distributes criminals on groups on determined by single and personal signs.

In article, criminological classification of serial murders that consists of two units it is created: «Classification by criminal legal sign which provides division of serial murders on: 1) mercenary; 2) sexual; 3) hooligan; 4) misanthropic; 5) based on national, religious, racial hostilities; 6) because of cannibalism. However, the considered list of the bases of classification is not exhaustive. 2. Classification by signs of circumstances of commission of crime: 1) on murder methods; 2) in the place and time of murder; 3) according to characteristics of the victims of murder.

Key words: serial crimes, classification of crimes, typology of crimes, criminal and legal qualification, criminological knowledge.

В основі методологічного підходу для здійснення кримінологічної класифікації знаходяться положення логіки про принципи і види поділу досліджуваних об'єктів за певними ознаками, які дозволяють виокремити ці об'єкти. У свою чергу Георг Гегель писав: «Всеобщее должно

расчлениваться на особенности; поэтому необходимость членения заключена во всеобщем. Но так как дефиниция уже сама начинается с особенного, то необходимость для нее перейти к членению заключена в особенном, которое само по себе указывает на другое особенное.